

LA NORMA EN LES CONVERSES VIRTUALS O XATS

1. INTRODUCCIÓ

L'ús dels diferents sistemes de comunicació mediada per ordinador (que equival al terme anglès *Computer-Mediated Communication* o CMC) com el correu electrònic, els xats, els sistemes de missatgeria instantània, etc.,¹ s'incrementa any rere any com mostren les estadístiques que publica la Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació (<http://dursi.gencat.net>). Segons les dades del maig de 2002, un 76,3% dels usuaris d'Internet es comuniquen a través del correu electrònic i un 39% participen en xats. Aquest volum d'interaccions a la xarxa no pots ser menystingut pels estudis de lingüística.

En aquest article, ens centrarem en les transformacions del codi que s'associen amb la comunicació a través de l'ordinador, a partir de l'anàlisi de xats reals (extrets de Vilaweb i canal Maresme del servidor IRC-Hispano). L'objectiu principal d'aquest estudi és analitzar la relació entre la norma i les característiques específiques de la llengua a Internet (descrites per al castellà per Mayans 2002 i Yus 2001, i per al català per Torres 2003). Aquesta caracterització ens permetrà posar en qüestió alguns tòpics, sobretot els relacionats amb les transgressions de la norma, sovint formulats sense tenir en compte com els mitjans tecnològics i les situacions comunicatives condicionen la llengua a Internet.

2. ELS XATS COM A CONVERSES ESCRITES

El xat o conversa virtual es pot definir com un gènere conversacional no prototípic. Si comparem els trets de la conversa cara a cara amb els del xat, a partir dels paràmetres definits per Halliday (1976), podem comprovar que, efectivament, responen a una mateixa caracterització excepte pel fet que el mode és escrit i no oral:

1. En altres treballs hem parlat de qüestions generals d'anàlisi del discurs mediat per ordinador (Torres *et alii* 2002) o d'aspectes més puntuals com ara les funcions pragmàtiques de les emoticones (Torres 1999).

	CONVERSA CARA A CARA	XAT
<i>Camp</i>	quotidià	quotidià
<i>Mode</i>	oral espontani	escrit espontani
<i>Tenor</i>	interactiu	interactiu
<i>To</i>	informal	informal

Així, utilitzant la proposta de Halliday per definir les varietats diafàsiques, podem afirmar que el xat respon al camp quotidià, al tenor interactiu, el to informal i al mode espontani manifestat a través d'un canal escrit amb característiques d'oralitat (mode *telemàtic*, si es vol).

De fet, el xat s'ajusta perfectament a la definició que proposa Tusón (1991: 16) de la conversa informal, la qual «es caracteritza per ser espontània, poc planificada amb anterioritat i per l'existència d'informació implícita basada en el coneixement compartit en què la gent confia per construir el sentit a través de la cooperació entre els participants».

La diferència entre xat i conversa cara a cara, doncs, se centra en la dicotomia oral/escrit. Però la naturalesa escrita del xat no és equiparable a la d'altres gèneres escrits. Si a la taula comparativa que proposa Salvador (1990: 13) per diferenciar la conversa i el «text imprès», afegim una nova columna, la del xat, podem observar més clarament aquesta idea.

CONVERSA (CARA A CARA)	TEXT IMPRÈS	XAT
discurs oral	discurs escrit	discurs escrit
diàleg	monòleg	Diàleg
espontani	planificat	Espontani
privat	públic	Privat
ancorament en el context	tendència a l'auton. textual	tendència a l'auton. textual
codi restringit	codi elaborat	codi restringit

Així, el xat s'aproxima a l'escrit pel canal i per la necessitat de crear una autonomia textual, és a dir, un context en què ancorar-se. Cal tenir en compte que la situació d'enunciació escrita prototípica implica, segons Calsamiglia i Tusón (1999: 75), una comunicació *in absentia*, és a dir, els interlocutors no comparteixen temps ni espai; com a interacció diferida (asincrònica), el text ha de contenir les instruccions per a ser interpretat. El fet que el xat sigui una comunicació escrita però no diferida (sincrònica), i d'alguna manera *in presentia* explica les particularitats d'aquest gènere conversacional: els interlocutors comparteixen temps i espai (virtual) i, per tant, tendeixen a reproduir o suplir la resta de característiques vinculades a la conversa

cara a cara, en especial els aspectes vinculats a la comunicació no verbal i a la funció del context extralingüístic en general.

Les característiques dels xats són una mostra clara de com les diferències entre oralitat i escriptura es neutralitzen gràcies als nous mitjans tecnològics. En aquest sentit, i referint-se als mitjans de comunicació de masses en general, Salvador (1990: 22) parla d'inscriptura tecnològica de l'oralitat:

Aquesta inscriptura permet combinar en diverses fórmules les característiques de la comunicació oral (utilització de la veu, aparença d'immediatesa, etc.) amb alguns dels avanços de l'escriptura (fixació, difusió massiva en l'espai i en el temps, conservació més enllà de les coordenades pragmàtiques de la producció discursiva, etc.).

En efecte, la llengua a Internet està condicionada per les característiques del mitjà, el context comunicatiu i, en darrera instància, per la decisió més o menys conscient de l'usuari. Entre els factors que més condicionen les seves característiques podem destacar-ne dos: el fet de ser un mitjà sincrònic i les restriccions quant a la mida del missatge. Com a mitjà sincrònic, s'imposa un ritme comunicatiu ràpid, amb alternances constants de torns de parla entre els participants; no és estrany, doncs, que els participants en sistemes sincrònics de comunicació a través d'ordinador recorrin a un codi simplificat amb abreviatures i altres recursos. D'altra banda, la restricció en la mida del missatge, respon al fet que el *buffer* o espai habilitat per a escriure el missatge és limitat i al fet que una de les normes de la netiqueta postula que no hem d'enviar missatges excessivament llargs, ja que, en el cas dels xats, impediríem la interacció pròpia d'una conversa.² Aquests factors expliquen algunes de les característiques més destacades de la llengua dels xats, com exemplificarem i analitzarem en els apartats següents.

3. VARIACIÓ I LLENGUA EN ELS XATS

Es tendeix a considerar la conversa col·loquial com un tot unitari caracteritzat per un registre informal amb molts trets comuns. Independentment del fet que aquesta idea probablement és inexacta, podem afirmar que seria erroni considerar que la llengua a Internet o fins i tot als xats és homogènia. L'ordinador és, al capdavall, un canal i el xat és un gènere, amb unes normes més o menys conegudes i acceptades pels usuaris. Per tant, els xats, malgrat els elements comuns, presenten també variació, que observarem a través de dos exemples diferenciats.

2. Sobre altres paral·lelismes entre la netiqueta i les màximes conversacionals i de cortesia de la conversa presencial, vegeu Torres (2004).

(1) *Xat prototípic amb participants experts, de to informal i amb la varietat pròpia dels sistemes sincrònics de comunicació a Internet*

EDM: digueu alguna coseta....
 BiOS: alguna coseta
 PepMa_: no tic inspirat avui
 EDM: jo tpoc
 Maragda: doncsss aquest mati si que ho estaves pepma
 BiOS: jonkara stik flipant amb la peli...
 PepMa_: : ara ja no maragda
 EDM: volem les fotos de la kdd
 PepMa_: : les coses canvien rapid
 BiOS: i amb la compania jejeje
 PepMa_: : uiiii bios ja comencem
 BiOS: sip que m' emucionu val mes ke kalli

(2) *Exemple de xat entre professors del Consorci per a la Normalització Lingüística durant un curs de formació en noves tecnologies per a lingüistes. Es tracta d'un xat informal però amb nivell de llengua estàndard*

<pepacarmeta> bon dia!
 <Laura> Bon dia nena
 <conxita> Hola, internautes. q feu?
 <marta> hola
 <pepacarmeta> d'on sou?
 <conxita> Ara sí
 <neus> Hola, hola!
 <teresa> nenes, quina calor..
 <Laura> De la Muntanya de la Muntanya
 <conxita> Una calorada de nassos
 <mercè> que ve que arriba el cap de setmana
 <marta> hola soc la profe
 <xneus> Hola, de nou
 <xpepacarmeta> així igual que nosaltres,,
 <marta> :-)))))
 <pepacarmeta> quants anys tens?
 <mercè> m'agradaria conèixer el llenguatge per xatejar com els joves
 <teresa> ara surt el nom, oi?
 <marta> riure = XD
 <mercè> coneixeu algun article o llibre que en parli?
 <neus> Entesos.
 <conxita> què feu demà
 <neus> Ui, demà...

<mercè> em sembla que es posen signes i s'abreugen els mots
<conxita> aneu tant ràpids que no us segueixo

Tot i que la participant amb el sobrenom <marta>, que era la professora del grup, va intentar fomentar l'omissió d'accents (*soc*), l'ús d'emoticones i d'un codi simplificat (riure = XD), les alumnes van optar per l'ús d'una llengua normativa, potser per tria conscient d'un model de llengua o potser per desconeixement de l'escriptura ideofonemàtica.

4. ESCRIPTURA IDEOFONEMÀTICA I ICONICITAT

Com hem vist en els exemples anteriors, el codi que s'utilitza en la comunicació a través d'ordinador, i en part també amb els mòbils, es pot denominar *escriptura ideofonemàtica* (Torres 2003). Aquesta escriptura, d'una banda, emula la transcripció fonètica amb els caràcters del teclat (per exemple, «kem kedat» per «que hem quedat»); d'altra banda, juga amb els caràcters numèrics i matemàtics del teclat atribuint-los equivalències lingüístiques. Així doncs, una *x* equival a la preposició *per* i per extensió, a la seqüència *per*, que en combinacions com *xo* s'ha de llegir *però*.

Les especificitats de l'escriptura ideofonemàtica del català a Internet es poden agrupar sota dos conceptes complementaris: codi simplificat i llenguatge creatiu.

4.1 Codi simplificat

Parlem de codi simplificat perquè als xats es tendeix a prescindir de tot element eliminable que no atempti contra la intel·ligibilitat del missatge; aquesta intel·ligibilitat no s'entén des de la perspectiva de l'escrit sinó de la pronúncia que se'n fa. Aquest codi es concreta en característiques com les següents:

- Omissió d'accents (menys habitual en el cas dels diacrítics)
- Omissió de majúscules a l'inici de torn de paraula o després d'un punt: ex. «hola a tots. d'on sou»
- Elisions vocàliques: a) *per contacte vocàlic*. Equivalen a la realització fonètica de la llengua oral: ex. «keu nat» equival a «que heu anat», que pronunciat en una situació de conversa col·loquial es transcriuria com [kew nát]. b) *per context*: es tracta de vocals que es poden eliminar perquè les podem deduir per les consonants que conformen el mot o pel context del missatge. Normalment, s'elideixen les vocals neutres, en menor mesura la *e* i *a* tòniques i quasi mai la *i*, *o* i *u*: ex. *niras a la kdd d dma?* és a dir: *Aniràs a la quedada de demà?*

- Reduccions de grups consonàntics: *qu* > *k* (per exemple, *ke* en lloc de *que*). Per extensió, la *k* pot substituir la grafia *c* (p.e. *kasa* per *casa*), fet que es pot interpretar com a marca de pertinença a un grup, el dels usuaris d'escriptura ideofonemàtica. *gu* > *w* (p.e. *wapa* per *guapa*).
- Abreviatures: ex. *tb* per *també*; *sup* per *si us plau*; *BCN* per *Barcelona*.

En aquests processos, i en especial en els d'eliminació de vocals, cal tenir en compte la influència de sintagmes o mots d'ús molt freqüent en els missatges a mòbils, que una vegada convencionalitzats són perfectament comprensibles en la versió consonàntica (p.e. *ptns* per *petons* o *cnt* per *contesta*).

Tampoc no podem deixar d'esmentar la interferència d'altres llengües, sobretot de l'anglès, que contribueix igualment a la proliferació d'abreviatures, sigles, acrònims i altres procediments de formació lèxica tan freqüents en aquesta llengua (p.e. *ok* per *d'acord*).

4.2 Llenguatge creatiu

Incloem sota l'etiqueta de *llenguatge creatiu* els mitjans a través dels quals es representa de manera més breu i sintètica un conjunt de lletres o algunes paraules, basant-se en l'homofonia.

- *Jocs amb números*. Els números, a banda d'usar-se amb el seu valor (ex. *som 4 x sopar* per *som quatre per sopar*) equivalen al seu valor fonètic (ex. *7mana* per *setmana*; *mobil 9* per *mòbil nou*; *9 se* per *no ho sé*).
- *Jocs amb signes matemàtics*. El signe + equival a *més* (ex. *ke + vols?* per *que més vols?*) i menys freqüentment a la seqüència de pronom i verb *més* (ex. + = per *més igual*). El signe - equival a *menys* (ex. *tots - tu* per *tots menys tu*). El signe x equival a la preposició *per* i també pot substituir la seqüència de grafies *per*, com ja hem dit (ex. *dma x dinar* per *demà per dinar*; *xo k dius?* per *però què dius?*). El signe / equival a *entre* (ex. / *tu i jo* per *entre tu i jo*). El signe = equival a *igual* (ex. =*ment* per *igualmente*).

Aquesta classificació no és ni de bon tros exhaustiva, atès que els usuaris del català ideofonemàtic a Internet són una font inesgotable de creativitat i, en conseqüència, el repertori d'abreviatures i jocs de paraules creix cada dia. Tots aquests mecanismes tenen la funció de fer més ràpida, més econòmica, la comunicació, basant-se en les possibilitats de llegir lletres i signes fins al punt de crear homonímies a partir de la substitució parcial o total de paraules. La grafia representa la pronúncia d'una manera relativament nova: no basant-se en la unitat fonema sinó en unitats majors que queden fixades per la freqüència d'ús i en funció de l'economia que introdueixen.

El caràcter ideofonemàtic està relacionat també amb l'ús d'icones. Igual com parlem de l'ús del teclat per representar la pronúncia, les tecles corresponents a signes diacrítics especialment, s'usen per a representar els gestos, a través del que es coneix com a emoticones; per exemple, dos punts seguits de parèntesi d'obertura :(significa 'estic trist', ja que representa una cara trista de costat.

Les emoticones funcionen com un mecanisme de compensació per l'absència dels elements no verbals que acompanyen la comunicació oral. Els xats, com a forma escrita de conversa, manquen d'elements de comunicació no verbal fonamentals en la conversa:

Sin la presencia física de los hablantes la escritura queda drásticamente despojada del conjunto de códigos semióticos que acompañan el uso oral de la lengua: las vocalizaciones, los elementos cinésicos y los elementos proxémicos. (Calsamiglia & Tusón 1999: 86)

Aquests elements iconogràfics, que remetent sobretot a alguns elements cinèsics i vocalitzacions, «crean contexto y actúan como indicios de contextualización para quien debe realizar la tarea interpretadora» (Calsamiglia & Tusón 1999: 127).

5. NORMA IMPLÍCITA I EXPLÍCITA EN LA LLENGUA DELS XATS

El concepte de norma no és fàcilment definible ni unívoc. Costa (2000: 92) sintetitza les definicions de *norma* de diferents autors i obres, i proposa de definir-la així:

la norma és un sistema (o conjunt, fons o complex) de les realitzacions individuals concretes normals comunes usades regularment, que funciona com un ideal que s'imposa (realitzacions obligatòries o imposicions socials), que és acceptable per al grup social (o relacions interestràtiques admeses) i que manifesta l'equilibri del sistema (com es practica el sistema en un moment donat).

Així, la *norma* es pot entendre com un conjunt de les produccions lingüístiques que es concreta per alguna acció social. Aquesta acció pot provenir d'una autoritat normativa o no, la qual cosa ens duu a diferenciar dos tipus de norma: la implícita i l'explícita, com proposa Cabré (1999: 27), o, semblantment, la *norma objectiva* i la *norma prescriptiva*, com proposa Costa (2000).³

3. Aquesta dicotomia es correspon, en línies generals, amb la *norma 1 / norma 2* comentada per Solà (1999: 11-13) i amb el *nivell d'estructuració 1 / nivell d'estructuració 2* de Camps (1999: 129), aquesta darrera basada en Berrendonner (1988). Podeu trobar una reflexió més extensa sobre el concepte de *norma* i la relació amb la teoria lingüística a Cuenca (2001).

a) La *norma implícita* o *objectiva* és una abstracció de l'ús que fem els parlants d'una llengua: una mena de «llengua popular interdialectal», com en diu Costa (2000).

b) Informalment, podem definir la *norma explícita* o *prescriptiva* com el conjunt d'usos sancionats com a correctes per una autoritat reconeguda;⁴ és concreta a través d'un procés de selecció entre les formes existents i de codificació d'aquestes formes.

La llengua als xats respon a una norma implícita, assumida pels usuaris en funció de les restriccions i les necessitats que imposa el canal i el gènere. Aquesta norma implícita sovint entra en col·lisió amb la norma explícita o prescriptiva, cosa especialment notòria pel fet que es tracta de textos escrits, aquells en els quals la norma s'aplica de manera més rígida i que fins ara gairebé no eren permeables a una informalitat real:

La modalidad escrita admite informalidad pero se caracteriza mayoritariamente por su tendencia a la formalidad. En la escritura, el carácter monologal adquiere una organización precisa y estructurada [...] El diálogo se puede presentar por escrito —en los guiones cinematográficos, en las novelas, en las entrevistas periodísticas—, pero son entonces diálogos contruidos y pulidos. (Calsamiglia & Tusón 1999: 76)

Les transgressions a la normativa en la llengua oral, fins i tot en registres formals, no són tan cridaneres com en l'escrit: la norma s'ha formulat a partir de l'escrit i per a l'escrit (o per a l'oral que és una mena de transcripció de l'escrit, un escrit per a ser dit o dit com si fos escrit). Com afirmen Calsamiglia i Tusón, «en el juego de fuerzas que se establece, con el uso lingüístico en una comunidad, entre la diversidad y la unidad, la escritura tiene un claro papel hacia el mantenimiento de la unidad» (1999: 91). Aquest acord tàcit és trencat per la comunicació informal a Internet.

Al llarg dels darrers anys hi ha hagut algunes veus que han advertit sobre els perills d'Internet pel que fa al model de llengua:

Hi ha, d'una banda, les veus que consideren que aquest nou tipus de comunicació porta a un empobriment de la comunicació i una regressió del llenguatge i, fins i tot, és una amenaça contra l'escritura normal (Lázaro Carreter 1999). Aquest autor té una visió fatalista d'aquests mitjans i de la comunicació que s'hi produeix i, fins i tot, considera que quan Inter-

4. El concepte d'*autoritat reconeguda* es poc precís. Es pot emprar amb un abast ampli, que incloga les autoritats reconegudes oficialment i les no reconegudes oficialment. Solà (1999: 12-13), seguint Bronckart, parla de normes que emanen del poder, normes que emanen de les elits properes al poder (culturals, mediàtiques, artístiques, econòmiques, etc.) i normes dels grups allunyats del poder (grups regionals, professionals, etc.). El primer tipus és equiparable a la *norma prescriptiva* o *norma-2*; els dos altres tipus corresponen a la *norma objectiva* o *norma-1*.

net es proveesca de les expressions més col·loquials, desplaçarà l'esperanto i servirà per a escriure en qualsevol llengua. Es tracta de l'economia lingüística, l'ús d'imatges i d'icones, jocs lingüístics, etc., que caracteritzen la comunicació en Internet. (Montesinos 2002: 42-43)

Tanmateix, cal tenir en compte que hi ha canvis inevitables i que no necessàriament són nocius:

D'altra banda, hi ha els que defensen aquestes noves formes comunicatives com el que són: noves formes, que no han de substituir-ne d'altres, sinó que noves tecnologies comporten noves formes de comunicació. Així, el que s'està produint gràcies a Internet és l'aparició d'un nou registre o, potser millor, d'un nou codi de comunicació. (Montesinos 2002: 43)

Ara bé, el problema de base és el fet que la norma s'associa amb l'escrit i, per tant, transgressions que ens semblen tolerables i fins i tot admissibles en l'oral ens sobten en la llengua escrita i sobretot en la mesura que afecten l'ortografia, que té un alt valor simbòlic. Ja ens ho advertia Solà (1990: 58) ja uns quants anys, quan només es podia albirar el desenvolupament dels mitjans informàtics: «Però el que sembla que pot afectar més directament l'ús de les llengües escrites i en concret el reducte de l'ortografia és la informàtica amb tots els seus derivats».

La qüestió no és la transgressió de la normativa que impliquen els xats i altres gèneres propers, sinó la possibilitat que aquesta norma alternativa o implícita pugui estendre's a altres usos. Al capdavant, el problema és sempre d'adequació, és a dir, de capacitat i voluntat d'adaptar la producció lingüística al context comunicatiu. Des d'aquest punt de vista, les característiques dels xats són fruit d'una situació comunicativa nova, que dona lloc a una possibilitat fins ara inexistent: un escrit autènticament espontani i informal.

6. LA LLENGUA ALS XATS: SOCIOLECTE O REGISTRE?

Com hem pogut comprovar, la llengua dels xats, i d'Internet en general, correspon a un codi que admet la multiplicitat de variants per a una mateixa forma gràcies al llenguatge ideofonemàtic, i que modifica l'escriptura en el sentit d'acostar-se a l'oralitat i economitza esforços, cosa que explica la gran difusió de les emoticones com a manifestació del llenguatge no verbal i el gran nombre d'abreviatures i l'omissió de grafies, entre altres fenòmens. Aquestes característiques poden relacionar-se amb la influència de l'anglès, llengua que abans de l'arribada de l'ordinador ja es caracteritzava per una tendència a l'economia discursiva i a l'ús d'abreviatures; fet i fet, molts dels fenòmens que observem als xats són calcs i manlleus més o menys adaptats de l'anglès. Podem dir que la influència cultural i lingüística de

l'anglès ha trobat el seu exponent màxim en Internet, atès que es constitueix com un canal de comunicació que típicament s'adreça a persones que, dins del seu perfil, inclouen un cert coneixement d'aquesta llengua franca. L'altre factor que no podem oblidar, i que és menys fàcilment comprovable, és la incidència dels missatges de mòbil. Les limitacions espacials que contenen comporten processos d'economia de picatge, que contribueixen enormement a conferir un aspecte especial a l'escriptura, la qual cosa incideix, al seu torn, en el fet de crear un codi que identifica un grup social. Si, com afirma Montesinos quan diferencia tres tipus de discurs en l'àmbit de la informàtica (de recerca, didàctic i divulgatiu), «la formalitat és un factor que perpetua l'accés restringit de les persones al discurs, ja que els demana molt més enllà del discurs general, i la capacitat de satisfer les demandes està distribuïda de manera desigual» (Montesinos 2002: 80), no és menys cert que la informalitat dels xats també es constitueix en una restricció per a qui no comparteix el codi i, per tant, en un element d'identificació grupal:

Internet apropa les persones, ja que, segons Lameiro (1998), permet la comunicació i també l'establiment de vincles duradors entre aquestes. En aquest sentit, s'organitzen grups de persones que comparteixen interessos comuns, que s'anomenen cibergrups o comunitats virtuals. Aquests es formen sobre els mateixos fonaments que els grups socials, els quals també comparteixen interessos temàtics comuns: cultura, tecnologia, ciència, humor, etc. (Montesinos 2002: 42)⁵

Així doncs, els trets que hem observat en la llengua dels xats no només remetent als condicionants del canal, sinó també a la recerca d'unes característiques lingüístiques i comunicatives, en general, que puguin identificar un grup. Dit d'una altra manera, les característiques distintives dels xats tendeixen a constituir un sociolecte que permet identificar una persona com a membre del grup o excloure-la'n com a tal si no s'ajusta a la norma implícita que hi funciona.

7. CONCLUSIONS

Amb aquesta breu reflexió sobre l'ús de la llengua catalana als sistemes de comunicació d'Internet hem volgut posar de manifest que l'usuari tria l'ús d'una escriptura ideofonemàtica, que contravé els principis de la norma culta, condicionat per l'entorn tecnològic i/o per la situació comunicativa (interactivitat de la conversa).

5. Lameiro (1998) incideix en la unió per interessos comuns i factors afectius, però no esmenta l'aspecte que nosaltres destaquem: el fet que el codi esdevé la marca visible, formal, d'aquest vincle d'unió.

En concret, els factors que més condicionen les característiques de la llengua dels xats són: el caràcter sincrònic de la comunicació, la mida limitada del missatge, la manca de context extralingüístic i la necessitat de recrear-lo en l'escrit, i, per últim, la voluntat de crear unes formes expressives que identifiquen un grup. La transgressió de la norma explícita o prescriptiva que s'hi pot observar és l'efecte d'aquests factors i ens remet a una norma implícita acceptada i modificada pels usuaris com a grup que vol reconèixer-se, ampliar-se i diferenciar-se d'altres a través del llenguatge.

MARTA TORRES I VILATARSANA I MARIA JOSEP CUENCA
Universitat de Barcelona, Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BERRENDONNER 1988: Alain Berrendonner, «Normes et variations», a Schoeni *et alii* (1988: 43-62).
- CABRÉ 1999: Maria Teresa Cabré, «Norma, normativa i ús en l'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua», a Vila & Fargas (1999: 125-137).
- CAMPS 1999: Montserrat Camps, *Llengua catalana. Cicle Inicial Educació Primària*, Barcelona, Barcanova.
- CALSAMIGLIA & TUSÓN 1999: Helena Calsamiglia i Amparo Tusón, *Las cosas del decir. Manual de análisis del discurso*, Barcelona, Ariel.
- COSTA 2000: Joan Costa Carreras, «El concepte de norma en lingüística, sociolingüística i planificació lingüística», *Els Marges*, 68, 89-105.
- CUENCA 2001: Maria Josep Cuenca, «Norma, gramàtica i teoria lingüística», a Pradilla (2001: 14-40).
- HALLIDAY 1976: M. A. K. Halliday, *Language as Social Semiotics. The Social Interpretation of Language and Meaning*, Londres, Arnold.
- LAMEIRO 1998: Máximo Lameiro, «Los cibergrupos: su formación y mantenimiento», *Casi Nada WebZine*, abril 1998, <http://usuarios.iponet.es/casinada/22vincul.htm>.
- LÁZARO CARRETER 1999: Fernando Lázaro Carreter, «Escritura electrónica», *El País*, 3/10/1999.
- MAYANS 2002: Joan Mayans, *Género chat. O cómo la etnografía puso un pie en el ciberespacio*, Barcelona, Gedisa.
- MONTESINOS 2002: Anna Isabel Montesinos, *El discurs de la informàtica. Un estudi de les seqüències descriptives*, València-Barcelona, IIFV-PAM.
- PRADILLA 2001: *Societat, llengua i norma. A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*, ed. Miquel Àngel Pradilla, Benicarló, Alambor.
- SALVADOR 1990: Vicent Salvador, «L'anàlisi del discurs, entre l'oralitat i l'escriptura», *Caplletra*, 7, 9-31.
- SCHOENI *et alii* 1988: *La langue française est-elle gouvernable?*, ed. G. Schoeni, J.-P. Bronckart i Ph. Perrenoud, Neuchâtel-Paris, Delachaux et Niestlé.
- SOLÀ 1990: Joan Solà, *Lingüística i normativa*, Barcelona, Empúries.

- SOLÀ 1999: Joan Solà, «Actitud de l'escola davant la norma», a Vila & Fargas (1999: 9-21).
- TORRES 1999: Marta Torres, «Els xats: entre l'oralitat i l'escriptura», *Els Marges*, 65, 113-126.
<http://perso.wanadoo.es/mtorresv/articles/art-emot.html>
- TORRES 2003: Marta Torres, «La llengua catalana en la comunicació a Internet: qüestió de codis», *Llengua i ús*, 26, 77-82.
- TORRES 2004: Marta Torres, «Com es regula la comunicació interpersonal a Internet? La netiqueta», *Llengua i ús*, 29, 37-42.
- TORRES et alii 2002: *Actes de la I Jornada sobre Comunicació Mediatitzada per Ordinador en Català (CMO-Cat)*, ed. Marta Torres, Lluís Jordà, Núria Alturo, Lluís Payrató i F. Xavier Vila, Barcelona, Universitat de Barcelona. <http://www.ub.es/lincat/cmo-cat/>
- TUSÓN 1991: Amparo Tusón, *Anàlisi de la conversa*, Barcelona, Empúries.
- VILA & FARGAS 1999: *Normativa i ús de la llengua*, ed. Montserrat Vila i Assumpta Fargas, Barcelona, Graó.
- YUS 2001: Francisco Yus, *Ciberpragmàtica. El uso del lenguaje en Internet*, Barcelona, Ariel.